

KI TÁVÓ

„Emlékezz arra, amit tett neked Ámálék az úton”

szám

KI TÁVÓ Hetiszakasz tartalma פִּי תְבוּאָה

Mózes utasítja Izrael népét: Amikor bemész majd az országba, amelyet az Örökkévaló ad neked birtokul, és letelepszel, és művelés alá vonod a földet, vigyél gyümölcsseid zsendéjéből (bikurim) a Szentélybe, és adj hangot háládnak mindazért, amit az Örökkévaló érted tett.

A heti szakaszban ezen kívül szó esik a levitáknak és a szegényeknek juttatandó tizedekről, és részletes utasításokat kap a nép arra vonatkozóan, miképpen mondja el az áldásokat és az átkokat a Gerizim és az Ébál hegyén – ahogyan arról már Röé heti szakaszának elején szó volt. Mózes emlékezteti a népet, hogy ők Isten választott népe, és hogy ők is az Örökkévalót választották maguknak. A zsidók utasítást kapnak arra, hogy amint belépnek a Szentföldre írják fel a parancsolatokat azokra a kövekre, amiket az Ébál hegyén állítanak fel.

A heti szakasz második részét a tocháchá („feddés”) tölti ki. Miután felsorolta, Isten milyen áldásokban részesíti a népet, ha az betartja a Tóra törvényeit, Mózes hosszan sorolja mindazon kegyetlen dolgokat – betegség, éhínség, nyomor és számkivetés –, amelyek abban az esetben sújtják majd a népet, ha az nem törődik az Örökkévaló parancsolataival.

Mózes befejezésül elmondja a népnek, hogy csupán most, negyven évvel néppé válásukat követően tettek szert „szívre, hogy értsenek, szemre, hogy lássanak, és fülre, hogy halljanak”.

„Leviták”

A zsidó hagyományban a lévíták (לֵוִי) a tizenkét zsidó törzs egyike, Lévinek, Jákob fiának utódai. A lévíták a többi törzzsel ellentétben nem kaptak saját területet Kánaán elfoglalása után. Speciális vallási és politikai feladataik voltak, amik elsősorban a kohaniták mellett – „segédpapok”ként – a Második Templom idején végzett szakrális tevékenységekre terjedtek ki. Ezért cserébe tizedet (az ún. maaszert) kaptak a többi törzstől. A második templom pusztulásával és a rabbinikus judaizmus kialakulása eljelentéktelenítette őket, bár leszármazásukat a judaizmus máig számon tartja. Legfőbb szerepük zsidó istentiszteleteken a kohaniták kezeinek megmosása a papi áldás előtt, és egyes rítusok másképp vonatkoznak rájuk.

Szolgálatuk a törvény szerint 30 éves kortól 50-ig terjedt (4Móz 4,3), de a könnyebb szolgálatokat a 4Móz 8,24 szerint 25 éves kortól is végezhatték, Dávid pedig már 20 éves koruktól alkalmazta őket. Ezek az évek egyúttal a hadkötelezettség évei is voltak, amely alól azonban a lévíták, papi szolgálatuk miatt, mentesültek.

A lévita státusz a judaizmusban apai ágon öröklődik, felvenni vagy letenni egyáltalán nem lehet. Betérő nem lehet lévita. Zsidó temetőekben gyakori, hogy a lévíták sírját kancsó vagy pohár is jelzi, a második templom idején betöltött feladatukra utalva.

KI TÁVÓ – (כי-תבוא)

HETISZAKASZ

Azt mondják, hogy Izrael „ám szegulá”, egy különleges, egyedülálló nép. Egyesek szerint ez magyarázza, hogy a zsidók közül sokan szeretik a különböző, héberül **szegulának** nevezett, szerencsét hozó tárgyakat: **hamszát**, piros fonalból készült karkötőt, misztikus szöveget tartalmazó apró tekercseket stb. De vajon mi is az „ám szegulá” kifejezés valódi jelentése?

Ez a kifejezés az aktuális hetiszakaszban szerepel. Mózes mesterünk Izrael népét dicséri és kiemeli a zsidók és Isten különleges kapcsolatát: „És az Örökkévaló mondatta ma veled, hogy leszel az ő tulajdon népe [ám szegulá], amint szolt hozzád és hogy megőrzöd minden parancsolatait”. A vizsgált kifejezést korábban a **Jitró** hetiszakaszban láthattuk, ahol **Rási** magyarázatot is fűzött hozzá: A szegulá nem más, mint egy olyan különleges kincs, melyet a királyok a titkos kincseskamrájukban őriznek, hét lakat alatt. Más szóval mi, a zsidó nép, az „ám szegulá” az Örökkévaló féltve őrzött kincse vagyunk. Azonban, ha egy kincs olyan ragyogóan szép, miért kell rejtegetni? Miért nem helyezik inkább a király koronájába, hogy az uralkodó díszeként szolgáljon? Mit ér a király egy olyan drágakővel, melyet senki sem láthat, senki sem használhat és mely így senkinek sem okoz örömet? Miért kell elrejtetni a kincseskamra mélyére?

Ne feledjük, hogy valójában rólunk van szó. Világ Ura, miért rejtegetsz minket a kincseskamrádban? A válaszban mély üzenet bújik meg, ami igen fontos a zsidó nép számára. Amikor az Örökkévaló azt mondja, hogy mi vagyunk az „ám szegulá”, azzal a lehető legnagyobb dicséretet kapjuk tőle: azt fejezi ki, hogy mindig és minden körülmények között szeretni fog bennünket, függetlenül attól, hogy mit teszünk. Mi a logika e mögött? A világon minden dolog létezési joga azon múlik, hogy milyen hasznat képes hajtani. Például a zsinagógánk klímaberendezésének az adja a létezési jogát, hogy képes hűteni vagy fűteni. Mi történik, ha elromlik és már nem tudja ellátni a feladatát? Kidobják, hiszen nem lesz már létezési joga. Ugyanez a helyzet a gyémántokkal is, melyeknek szintén az ad létezési jogot, hogy hasznat hajtanak. Ez lehet az esztétikai értékük, a hatalom, amit kifejeznek vagy a pénzbeli értékük. Ha azonban nincs hasznuk, akkor nem érnek semmit, értéktelenek.

Azonban van olyan különleges és ritka gyémánt is, mely egyedül álló a világon és nem az általa hajtott haszon adja meg a fontosságát, hanem pusztán az a tény, hogy létezik. Az a tény teszi fontossá, hogy a király birtokolja, még akkor is, ha nem használja és senki sem vethet rá pillantást. Az efféle kincset nevezik szegulának.

Ez a gyémánt mi vagyunk, az „ám szegulá”. Azt gondolhatnánk, hogy egy zsidónak is a tettei, a cselekedetei, a micváik adnak létezési jogot, ezek hiányában pedig nincs létezési joga, ahogy egy működés-képtelen klímaberendezésnek sincsen. Azonban az Örökkévaló azt mondja: „Feltételek nélkül szeretlek benneteket. Ti vagytok az ám szegulá és az irántatok érzett szeretetem alapja nem más, mint az, hogy léteztek, nem pedig a tetteitek”. Az Örökkévaló így szól: „Így is, úgy is a gyermekeim vagytok és nem cseréllek fel titeket más népre”. Más szóval: az isteni szeretet nem a jó vagy rossz cselekedetek függvénye, hanem feltételek nélküli. Nem a zsidók hasznossága a fontos, hanem maga a létezésük.

Ebből tanulhatjuk meg, hogy miként viszonyuljunk a többi zsidóhoz. Ne az alapján ítélkezzünk, hogy kinek milyen kipája van vagy nincs, a felesége pedig mivel fedi el a haját, ha egyáltalán elfedi. A legfontosabbat tartsuk mindig észben: mint zsidó, az „ám szegulá” tagja, vagyis olyan gyémánt, amelyet a Király feltétel nélkül szeret! Ez járjon a fejetekben, amikor legközelebb egy másik zsidóval találkoztok!

Legyen mindannyiunknak békés szombatja és jó és édes éve!

Chaim Shaul Glitsenstein Rabbi

KI TÁVÓ - (כי-תבוא)

“Amikor majd bemész az országba”

HETI SZIDRA

Sokan észrevételezik, hogy az utolsó három szakaszban (Röé, Softim, Ki Técé) akárcsak itt, Mózes egyesszámban szól a néphez. Mig a Tórában majdnem mindenütt többesszámban beszél (Majd ha jöttök, majd ha bementek, stb), itt azt mondja "Amikor majd bemész az országba".

Miért az egyesszám?

Nem tévedünk, ha feltételezzük, hogy itt már a nép érett a honfoglalásra, már kiheverte az Egyiptomi rabszolgaság okozta gyerekbetegségeket és így tettekre kész egység uralkodik közöttük. Már kihalt a pusztabeli defetista, kishitű nép és fiaik egy emberként készek követni Jósuát hogy elfoglalják a nekik ígért országot, az Igéret Földjét. Akárcsak a Tóraadáskor, ahol és amikor egy szívvel, egy emberként, ("Bölév echád köis echád") vállalták a felajánlott Tant és azt mondták "elfogadjuk és meghallgassuk". Ennélfogva Mózes megengedhette magának, hogy egyesszámban beszéljen velük.

Szakaszunk egyik fő motivuma a zsengek bemutatásakor a Szentélyben elmondott deklaráció, illetve "vallomás" (viduj), ami egyfajta, előírt szövegű ima volt. A mindössze hat versből álló és a zsidóság őstörténetének magját adó Nyilatkozat, így hangzik:

"Vándor (bolygó) arameus volt az apám, aki lement Egyiptomba és jövevényként élt ott, kevesedmagával, de nagy, erős és hatalmas néppé lett ott. Az egyiptomiak rosszul bántak velünk, sanyargattak bennünket és nehéz munkát végeztek velünk. Ekkor az Örökkévalóhoz, atyáink Istenéhez kiáltottunk (segítségért) és az Örökkévaló (meg)hallotta szavunkat és (meg)látta nyomorúságunkat, szenvedésünket és szorongásunkat. És kihozott bennünket az Örökkévaló Egyiptomból erős kézzel és kinyújtott karral, félelmetes jelek és csodák közepette. Majd elhozott bennünket erre a helyre és nekünk adta ezt a tejjel-mézzel folyó Országot. Ennélfogva hoztam el most ide a föld termésének javát (zsengejét), amit te adtál nekem, uram Istenem"

A deklaráció logikus, érthető és egyértelmű. Mivel Isten megsegített bennünket, kihozott Egyiptomból és tartotta szavát, amennyiben nekünk adta ezt a jó, országot, most én lerovom hálámat, azzal hogy elhozom a Szentélybe termésem zsengeit. A deklaráció szövege azt sejteti, hogy a nép önkéntesen, magától hozza a zsengeket, pedig ez precízen elő van írva a Tórában (2. Mózes, 23. 19, Mispátim szakaszában, a 72. micva a 623.ból) és ugyanúgy kötelező, mint a többi micva. Azonban a lelkesedés amivel ez a micva járt – ahogy azt a Misna színesen leírja Bikkurim

traktátus harmadik fejezetében – azt a benyomást kelthette, hogy ime egy boldog mezőgazda, aki hálás az Istennek azért amit kapott tőle.

Az érthető és logikus szövegben az egyetlen homályos pont az eleje, már ami a boly(on)gó arameust illeti. Ki volt ez, kire céloz itt a Tóra?

A szövegszerű értelmezés nem hagy kétséget afelől, hogy Jákob ősapánkról van szó, hiszen ő volt az aki – a körülményektől kényszerítve - lement Egyiptomba, kevesedmagával (mindössze 70 fő) és ott jövevényként élt. Hiszen Ábrahám csak egy rövid, keserves látogatás erejéig volt Egyiptomban

HETI SZIDRA

כִּי-תָבוֹא

(amikor a király elraboltatta feleségét Sárát (lásd Lech Löchá szakaszában), Izsák egyáltalán nem fordult meg ott és így értelemszerűen csak Jákobról lehet szó.

Igy értelmezik ezt a racionalista exegeták, mint Ibn Ezra és Chizkuni. Az előbbi nyelvi alapon míg Chizkuni azt mondja hogy Jákov, Árámban, Lábánnál (aki apósa volt), szegény volt mint a templom egere és aki nincstelen az olyan mintha veszendőbe menne. Erre mondták Bölcsseink hogy „a szegény olyan mintha már nem is élne” (Áni chásuv kámét =Zohár, Mispátim, 119). A Midrások, és az arameus fordítások, egy merész fordulat-tal Lábán nyakába zúditják Jákov veszendőségeinek ódiúmat. Ő volt az aki renitens vejét el akarta veszejteni és emiatt ment le Egyiptomba. Érdekes hogy Szádájá, a gáon, aki pedig egyértelműen racionalista, szintén ezen a véleményen van. Szerinte Lábán volt az, aki "közel állt hozzá" hogy elveszejtse Jákobot.

Tény hogy az Írás sehol nem nevezi Jákobot arameusnak, míg Lábánnak ez volt a hivatalos elnevezése, státusa, "Lábán háárámi". Jákov ugyan eltöltött húsz évet Lábán arámi házában (Árák Náhárájim – ami a két folyó, a Tigris és Eufrátes között terül el), mint menekült, fivére haragja elől, de ettől még nem lett arameus. Ő Kanánban, a későbbi Erec Jisráélban született és ott élte életének nagyrésztét (a 147 évet, kivéve 20 Lábánnál, 2 év az úton hazafelé és 17 Egyiptomban, vagyis 147 mínusz 39 = 108).

Jó, jó de hol akarta Lábán "elveszejtteni" vejét. Itt-ott becsapta, kijátszotta, kihasználta, de elveszejtteni"? Rási itt a peszachi Haggada alapján és régi midrások nyomdokain haladva azt mondja, hogy az "elveszejtés" akkor állott Lábán szándékában, amikor üldözőbe vette a tőle menekülő Jákobot. Erre mondják a peszachi haggadában, hogy Lábán rosszabb volt mint az elnyomás Fáraója, mivel az "csak" a fiugyermekeket akarta megölni, míg Lábán "mindent ki akart tépni". Ugyan csak akarta, tervezte, de ezt beszámítják neki mintha meg is tette volna.

Smuel ben Méir (Rásbám) Rási unokája, azt mondja hogy a "veszendő arameus" Ábráhám volt, aki valóban onnan származott (Ur Kászdím a Két folyó országában, Mezopotámiában, vagyis a mai Irakban van), onnan emigrált és vándorolt ide-oda. "Idegenből jöttek őseink, nem voltak honosak sehol és így, kerültek Jákov ivadéakai végülis Egyiptomba".

A prágai Lőv rabbi (Máhárál) Rási álláspontját osztja és elutasítja Ibn Ezra lingvisztikai fenntartásait. Luzatto összeköti a fonalakat, mondván hogy "apám" alatt, aki a bolygó arameus volt, mindhárom

ősapát kell érteni, akik mindenütt idegenek voltak és vándoroltak ide-oda, kimerítve ezzel a "bolygó zsidó" fogalmát. Ez áll Izsákra is, aki ugyan nem ment le Egyiptomba, de idegen volt a filiszteus Avimelech országában, aki el is kergette, amikor megsokallta gazdasági sikereit.

Mi volt az a rossz, amiben Lábán rosszabb volt mint Fáraó, aki a zsidó gyerekeket a Nilusba dobatta? Mennyiben volt Lábán primitív, galád, kizsákmányoló viselkedése rosszabb mint a fáraoi genocidum?

Lehet, hogy arra utal itt a hagyomány, hogy Lábán, amikor üldözőbe vette és utólérte Jákobot – azt mondta szemrehányó, álszent beszédében: "A fiuk – fiaim és a lányok – lányaim" (1. Mózes, 31, 43). Talán azt értette ezalatt, hogy el akarja szakítani Jákov gyerekeit az ábrahámi tradíciótól és a bevett és jó ismert arámi "nevelést" adni nekik? Ha így volt – akkor a szellemi genocidum rosszabb volt mint

HETI SZIDRA

כִּי-תָבוֹא

a fizikai. Arám ugyanis pogány, bálvány kultuszt űző központ volt és Lábán maga is azzal vádolja a monoteista Jákobot hogy ...ellopta isteneit. Elképzelhetjük milyen "istenek" voltak ezek, amiket el lehetett lopni...

Erre akarta Lábán nevelni Jákov gyerekeit, akikre igény tartott, akikre azt mondta hogy az övéi...

Abarbanel szellemi térre tereli az arameus elveszejtés technikáját. Szerinte az hogy Jákov családja egyáltalán lement Egyiptomba, a József és testvérei között kitört viszály következménye és "ez nem az ősatyáktól örökölték, nem Ábrahámától és Sárától, akik tökéletesek voltak, hanem Lábán hugától, Rivkától, és lányaitól, Jákov két feleségétől, akiktől rossz tulajdonságokat örököltek". Merész gondolat, amely ily módon támadja a három ősanját.

S.R. Hirsch is Ábrahámra testálja az "aramus" titulust. Ábrahám bölcsője Arámban ringott, abban látta szülőföldjét és Kanaánban nem voltak polgárjogai, még sirhelyet is pénzért kellett vennie. Jákov, amikor Arámba menekült, szintén hontalan volt ott, minden elementáris jogtól megfosztva, és "az arameus haza" nem fogadta be őt, és így került le Egyiptomba, ahol még idegenebb volt".

Az arameus szó rokonhangzásu a rómaival – mondja Jehuda Rézműves (Nachsoni) Hégut böpársiot haTóra" című alapvető exegetikájában. Miért kellett ezt a passzust bevenni a haggadába, ahol nincs szó zsengekről? – kérdi Rézműves. Azért – mondja – mert a római elnyomás keserves napjaiban szükség volt valamire ami felemeli a nép morálját és vigaszt nyújt a vigasztalan helyzetben. Erre jött a Hagada és azt mondta: ahogy az Örökkévaló kimentett bennünket Egyiptomból, úgy fog kimenteni Róma kezeiből.

Naftali Krausz

„És ird a kövekre a tan minden szavát helyesen magyarázva” (27:8). Mestereink arra is magyarázatot kerestek és persze találtak, vajon miért pont köre és nem más anyagra kellett Mózesnek felírni a Tan (Tóra) szavait? A Talmud kiemelkedő tudású bölcse, Rabbi Akiva írástudatlan pásztor volt negyven éves koráig. Egyszer rátalált egy köre, melyre hosszú ideig víz csöpögött, végül a víz (a

hagyományos irodalomban a Tóra egyik szimbóluma) „utat talált magának” és áthatolt a kövön. A rabbi ebből azt a következtetést vonta le, hogy ha a víz áthatol végül a kemény kövön, akkor a Tóra is hasonló módon talál magának utat a hús-vér ember szívében (Avot d'Rabbi Natan 6.). Mózes azért utasította Isten, hogy kemény kőre írja a Tórát, mert ezzel is meg akarta tanítani a zsidó nép minden nemzedékének: még abban az esetben, ha valaki szerény képességekkel rendelkezik is („kemény a feje”), ha elég kitartóan és szorgalmasan tanulja a Tórát, az előbb-utóbb biztosan kitörhetetlen hatással lesz a személyiségére és finomítja őt lelki, szellemi értelemben egyaránt.

Darvas István Rabbi

Magyar falu Brooklynban II. rész.

Hászidok élete Brooklynban

A töltött káposzta darált marhából és tejföl nélkül készült, hogy megfeleljen a zsidó táplálkozási előírásoknak (kasrut), ami tiltja a tejes és húsos ételek keverését és persze a sertéshúst is. A Magyarországon megszokottnál édesebb volt, de nagyon finom. Magyar ételek persze nem csak Gottliebnél kaphatók.

Tévedés volna azonban azt gondolni, hogy a haszid férfiak az egész napjukat a zsinagógában töltik imádkozással. „Yoel Teitelbaum nyomatékosan felszólította a követőit, hogy keressenek maguknak munkát”, mondja Deutsch professzor. Mivel világi képzettségük nincs, nagyrészt a közösségen belül helyezkednek el. Van, aki kószerségi felügyelő vagy jesiva oktató lesz, de a legnagyobb munkáltató az ingatlanszektor. Rengeteg köztük a fejlesztő, jelzáloghitelező, építésfelügyelő, de nem ritka a víz- és villanyszerelő és a kamionsofőr sem. Régen a manhattani Gyémántnegyed (Diamond District) is sok haszidot foglalkoztatott, de az évtizedek óta hanyatlik. A Manhattanben dolgozók számára közvetlen buszjárat üzemel, hogy a férfiak elkerüljék a „provokatívan” öltözködő nők látványát a New York-i metróban.

Egyik péntek este csatlakoztam a szatmáriak sábat szertartásához. Az istentiszteletet a williamsburgi Bikszád zsinagógában tartották, ami az erdélyi településről kapta a nevét. Az egyszerűen berendezett terem tömve volt mindenféle korú elegánsan öltözött haszid zsidóval, akik teljes beleéléssel, előre-hátra ringatózva imádkoztak, és alkalmanként kitörő éneklésbe kezdtek. A házaspárok hatalmas, kör alakú szőrmekucsmát viseltek (strájmli).

Utcai ruhámban, kölcsön kipával a fejemen és frissen borotvált arccal fura látványt kelthettem, mert gyanakodva méregetett a gyülekezet nagyjából minden tagja. Szerencsére kis késéssel megérkezett Menashe és megnyugtatóan mindenkit, hogy egy ismerőse vagyok Magyarországról. A szertartás végére egy kisebb tömeg gyűlt körém és többek között Budapest kóser éttermeiről faggattak (nincs sok belőlük).

Sehol nem találkoztam olyan őszinte lelkesedéssel magyarságom iránt, mint a williamsburgi zsidók között. Van, hogy amerikai ismerősöket elviszek a környékre, de szemmel láthatóan nekik nem jár a különleges bánásmód. A haszidok szempontjából ez teljesen logikus: kicsit sarkítva, bennem a ha-

gyományaik forrásának számító „őshaza” egyik képviselőjét látják, míg egy civil amerikaiban az ár-talmas külvilág betolakodóját.

A pesti kóser éttermeket azért ismerik, mert sokan látogatnak Magyarországra, hogy felkeressék a felmenőik vagy a csodarabbik sírjait. „Pici magyar falvakban is voltak híres jesivák vagy rabbik, akik tudományos munkát végeztek. Ezek a helyek számunkra sokkal többet jelentenek, mint bárki Magyarországon gondolná. Mi egy párhuzamos valóságban élünk” – mondja Yosef mosolyogva.

Minden tavasszal több tízezer brooklyni haszid lepi el Bodrogkeresztúrt néhány napra. Azért zarándokolnak erre a kis tokaji településre, hogy leróják tiszteletüket a legendás Yeshaya Steiner sírja előtt. „Szent életű csodarabbi volt. Ápolta a betegeket és etette a szegényeket függetlenül attól, hogy zsidók voltak vagy sem. Még a gójok (nem zsidó emberek) is kértek tőle áldást” – mondja Yosef. Amikor érdeklődtem, hogy más dinasztiai követői miért mennek el a keresztúri rebbe sírjához, Yosef azt válaszolta, hogy Yeshaya Steiner minden irányzat fölött áll.

Yosef unokaöccse, Dov Berish Weber megszállott haszid családfakutató. Azt tartja missziójának, hogy az első világháború előtti Magyarország területén lévő több ezer elhagyott vidéki zsidó temető sírköveiről adatbázist készítsen. A sikeresen azonosított sírköveket egy brooklyni nonprofit szervezet újíttja fel a magyar hatóságok együttműködésével. A költséget általában a családtagok állják. A helyreállítási munkák többnyire az egész temetőre vonatkoznak – az utóbbi években Makó, Kisvárda és Tokaj zsidó temetője éledt újjá nekik köszönhetően – és így módon fontos kulturális értékmegtérítést végeznek.

Sábátra visszatérve, a pénteki szertartás után Menashe hazamegy, hogy családjával ünnepelje a vacsorát. Énekelnek, bort isznak, és hagyományos kelet-európai zsidó ételeket esznek, például fonnott kalácsot (barhesz), töltött halat (gefilte fis), maceszgombóc levest, és almakompótot. A haszidokra kezd hatással lenni a brooklyni szefárd zsidók (ők 1492-ig az Ibériai-félszigeten éltek, majd szétszóródtak Észak-Afrikában és a Közel-Keleten) táplálkozása, így egyre több asztalon megjelenik a humusz, a padlizsánkrém és egyéb közel-keleti ételek. A szombat reggelt Menashe a rituális fürdőben (mikve) kezdi, majd két és fél órát imádkozik a zsinagógában. Mire hazaér, telített asztal várja: főtt lazac vagy tőkehal, hagymástojás vagdalt májjal és a hagyományos szombati étel, a sólet.

Rengeteg fajtája létezik ennek az ősi zsidó ételnek, ami egy vallási előírás miatt alakult ki. Szombaton kötelező ugyanis meleg ételt enni, viszont tilos tüzet gyújtani és főzni, így a háziasszonyok már pénteken berakták a sütőbe a fazék sóletet, ami kis lángon a szombati ebédre pont puhára főtt. Menashe felesége babból és gersliből készíti, hozzá marhahúst és kugli nevű sült téztapudingot tálal.

A sábáti munkavégzést tiltó szabályokról sok közhely kering a köztudatban, és valóban igaz, hogy a haszidok még a lámpát sem kapcsolják fel a pihenés napján (többnyire időzítőrendszer van a lakásukba beépítve). Az előírások pontos betartása azért komoly vitákhoz tud vezetni. Borough Parkban például a villanypóznákon vezetett zsinór jelzi azt az elkerített területet, ahol szombaton is megengedett babakocsit tolni és imakönyvet vinni. Ez sokak életét megkönnyíti, elsősorban a nőké. A keményvonalas szatmáriak viszont ebben a sábát szentségének nyilvánvaló megsértését látják.

Izrael állam létezése is erősen megosztja a haszid közösséget. A szatmáriak és a többi magyar csoport többnyire mélyen elítéli a cionizmust, mert szerintük Izrael létezésére csak a Messiás eljövetele után kerülhet sor. Addig pedig ők inkább maradnak „száműzetésben” az Egyesült Államok-

ban. Ezzel szemben az orosz eredetű és ugyancsak befolyásos Chábád Lubavics dinasztia jóval barátságosabban áll Izraelhez, sok követőjük egyébként is úgy véli, a Messiás már elérkezett az ő 1994-ben elhunyt rebbájuk személyében. Ez a két csoport amúgy sem szívleli egymást. A szatmáriak szerint a toborzásáról híres Chábád rendszeresen megpróbálja őket is elcsalogatni. (Itthon Köves Slomó és az EMIH munkássága a haszid Chábád mozgalomhoz köthető, ami a rendszerváltás után jelent meg Magyarországon.)

Mostanában több film próbálta feltárni a haszid zsidók belső világát (az Unorthodox című Netflix minisorozat a legismertebb). A kritikusabbakból például az derül ki, hogy a közösség megalázó módon bánik a nőkkel, akik kopaszra nyírt fejjel, teljesen elkülönítve, nevetségesen archaikus öltözetben arra vannak ítélve, hogy életüket gyerekneveléssel töltsék. Haszid nőkkel én nem tudtam interjút készíteni, mert a férjükön kívül más férfival nem találkozunk. Amikor Menashe feleségével mégis váltok néhány szót az étteremben, a nők helyzetéről is szoktam kérdezni. Általában azt válaszolja, hogy másképp egy házasság nem működik, és hogy nézzem meg milyen magas a válások aránya a kívülvilágban.

Folytatjuk...

Nagyfuvaros Zsinagóga Centenárium

2020-2022

Az első SARS-CoV-2 vírus okozta eseteket 2019. decemberében fedezték fel a kínai Vuhan városban. Ekkor kezdődött a Covid19 elnevezésű betegséggel fertőző pandémia. A járványt 2020. március 11-én a WHO világjárvánnyá nyilvánította.

2020

Január 31-én péntek este avattuk Pöltz István és Pöltz Istvánné emléktábláját.

Február 9-én Tu BiSvát alkalmából az áldásokat Chaim Shaul Glitzenstein rabbi mondta el, majd tartott drósét az ünnep jelentőségéről.

Február végén Chájim Shaul Glitzenstein rabbi a Magyarországra látogató szülei és testvérei tiszteletére szombat délelőtti imádkozás után sólet ebéddel vendégelte meg a közösségünk tagjait. Édesapja Méir Mendelson Mendl közismert rabbi Izraelben, ezen a hétvégén háromszor adott tanítást kilélek tagjainak.

A Zájin Ádár halvacsorát március 2-án, hétfőn a minche és mááriv imák után tartottuk meg.

Március 9-én, hétfőn a minche és a mááriv imádkozások közben tartottuk a

Megila-olvasást és utána a Purim ünnepséget Chájim Saul Glitsenstein rabbi és felesége támogatásával.

Március 28-tól a koronavírus járvány miatt a magyar kormány veszélyhelyzetet hirdetett. Zsinagógánkban az imádkozások, tanítások és rendezvények szüneteltek a járványveszély miatt. Minden hétköznapi Chajim Shaul Glitzenstein rabbi délután 17,00-tól tanítást tartott, március 29-től 18,00-tól egy ingyen hívható telefonszámon.

Május utolsó hetében, hosszú betegség után eltávozott az élők sorából Klein Miklós, közösségünk oszlopos tagja és előljárója. Levájéja még az eltávozás napján az ortodox temetőben megtörtént, melyen kilélek sok tagja vett részt.

Június 5-től hosszú kihagyás után ismét naponta kétszeri imádkozásokat tartottunk zsinagógánkban az egészségügyi biztonsági szabályok betartásával. Schmelowszky Ágoston skype-on tartotta meg a Talmud Tóra oktatásokat. Hosszabb-rövidebb ideig a járványveszély miatt zsinagógai imádkozásaink, rendezvényeink szüneteltek.

Szeptember 30-án (Tishri 12) elhunyt Goldberger Ferenc Jenő (Jehide Srage Fave ben Avraham) zsinagógánk egykor aktív tagja. Temetése Glitzenstein Smuel rabbi és Zucker Immánuel kántor közreműködésével október 6-án volt.

Szukkot képek

2021

Január elején tartották Smuel Glitzenstein harmadik fiának Jankinak, a bár-micvóját. Janki itt nőtt föl a közösségünkben szemünk láttára, itt volt az ünnepélyes hajvágási ceremóniája is. Gratuláltunk a szülőknek, Smuelnek és Sosinak, valamint a bármicvó Jankinak is ehhez a szép és fontos eseményhez, melyet a jelenlegi vírusos időszakban is, a vallási előírásoknak megfelelően meg tudták tartani.

Mély megrendüléssel értesültük arról, hogy közösségünk tisztelt és megbecsült tagja, Mester Tiborné, Ági, január 11-én eltávozott. Levájéja csütörtökön volt, melyen családtagjai, barátai, tisztelői és közösségünk tagjai is jelen voltak. Schöner Alfréd és Darvas István főrabik búcsúztatták, a kántori teendőket Zucker Immánuel főkántor látta el. Bár zsinagógánkban az imádkozások, tanítások és rendezvények a járványveszély miatt határozatlan ideig szüneteltek, de a kaddismondáshoz a mindennapi kétszeri minjant igyekeztünk biztosítani.

Svat hó 12-én meglepetés ünneplést szervezett a micha-maariv imák után Glitzenstein Chájim Shaul, Glitzenstein Smuel továbbá Andrassy Béla és Garai Róbert szervezésé-

ben és Sabbathsong klezmer zenekar részvételével a közösség Streit Sándor rasekol 70. születésnapja alkalmából.

Ádár hó 12-én volt Glitzenstein Smuel rabbi 40. születésnapja.

Május 14-én újra indult a zsinagógai élet. Bár hivatalosan nem volt nyitva templomunk, de reggel-este minjanban imádkoztunk.

Sávuot első napján, május 17-én, hétfőn Chájim Shaul Glitzenstein rabbi és felesége a délelőtti imádkozást követően tejes kidduson látta vendégül a közösséget.

Május 24-én hétfőn köszöntöttük születésnapja alkalmából Mordechai (Moti) Peretz. Ebből az alkalomból Tóra elé hívták.

Augusztus 13-án péntek este Mester György alelnök születésnapja alkalmából kiddust adott.

Szombat délelőtt Andrassy Béla gondnok adta a kiddust, születésnapja alkalmából. Streit

Sándor elnök köszöntötte és gratulált ebből az alkalomból, és mielőbbi gyógyulást kívánt.

Ros Hásáná 1. napján, szeptember 7-én, a délelőtti imádkozás után Chájim Shaul Glitzenstein rabbi és kedves felesége ebédrel látták vendégül közösségünk tagjait.

Ros HáSáná második napján köszöntöttük hetedik születésnapja alkalmából Streit Lilit.

Szeptember 3-ik hetében elhunyt Szerb Gábor édesanyja, ezért vasárnap reggel a levájé előtt itt imádkozott zsinagógánkban. Az eltávozott temetésén közösségünk sok tagja is jelen volt.

Szeptember 19-én elhunyt Zoltai Gusztáv. Másnap a BZSH és a Mazsihisz korábbi igazgatóját több százan kísérték utolsó útjára. A Kozma utcai temető ravatalozója előtt tartott szertartáson Baruch Oberlander rabbi felelevenítette az egykori igazgató a magyar zsidóságért tett felbecsülhetetlen érdemeit. A kántori teendőket Zucker Imánnuel látta el.

Október 4-én nagy öröm érte Halpert Sándort és családját. Megszületett harmadik unokájuk, akinek brisz milója családi körben zajlott Köves Slomo rabbi, mohel közreműködésével. Az újszülött a Becalel Itzhok nevet kapta.

November 14-én vasárnap, délelőtt avatta a család Goldberger Jenő síremlékét.

November 19-én a zsinagógánkkal szemben lévő egykori Kaufmann ház járdáján a család a MAZSIKE közreműködésével botlatóköveket helyeztek el a Kaufmann család holokauszt áldozatai emlékére.

December 26-án zsinagógánkban volt, rabink, Chájim Shaul Glitzenstein és felesége újszülött fiának brisz milója. A mohel Köves Slomo volt, az apa sógora, Gurary Eliezer

rabbi tartotta ölében a gyermeket, aki Krakkóból érkezett az eseményre.

2022

Január 3-án alelnökünk, Mester György az eltávozott édesanyja emlékére készített új mehice függönyt és arra egy bordúrt, amely tartalmazza a Jahrzeit dátumát, nevét, héber nevét, és a készítettőkét is. Avatóbeszédet mondott Chájm Shaul Glitzenstein rabbi, Darvas István főrabbi és Streit Sándor elnök. A felavatás után kedduson látta vendégül a megjelent rokonokat, barátokat, ismerősöket és körzetünk tagjait. A kaddus keretében Streit Sándor elnök visszaemlékezett a régebbi időkre, mivel rokoni szálak fűzik az eltávozott-hoz. Mester György alelnök meghatódva köszönte meg azt a támogatást, amit a körzet tagjaitól kapott abban a nehéz időszakban, hogy eleget tudjon tenni a Kaddis-mondás kötelezettségének.

Február első hetében szombaton köszöntöttük körzetünk adminisztrátorát, Szegő Máriát születésnapja alkalmából.

Ugyanekkor ünnepelte születésnapját Mester Zsolt. Mivel Angliában tartózkodik, innen küldtük jókívánságainkat.

„Amikor Adar belép, sokasodnak az örömök” jel-szóval szervezett

női összejevetelt február 20-án zsinagógánkban Glitzenstein Muski rebecen.

Február 28-án a Rumbach utcai zsinagógában rabbivá avatták dr. Kurucz Ákost, aki nem mellesleg templomkörzetünk küldöttként több ciklusban is tagja a BZSH előljáróságának.

Purimkor a Megilát Eszter felolvasása után Streit Sándor elnök közösségünk nevében köszöntötte a jelenlévőket és a vendégeinket. Chájm Shaul Glitsenstein rabbi tanítást adott az ünnep jelentőségét hangsúlyozva. Az ételek elfogyasztása után játékos vetélkedő volt a jelenlévő hölgyvendégek részvételével, valamint sor került a slachmónesz-ek szétosztására, amit a rabbi gyermekei segítségével végzett.

Márciusban volt Szinetár Péter briszmilója, aki idősebb kora ellenére döntött úgy, hogy teljes értékű zsidóvá válik.

Vasárnap köszöntöttük Garai Róbertet születésnapja alkalmából. Az ünnepelt a reggeli imádkozás után tikunt adott.

Csütörtökön a reggeli imádkozás után bőséges tikunt adott Szinetár Péter, születésnapja alkalmából.

Chájim Shaul Glitzenstein rabbi születésnapján Streit Sándor elnök köszöntötte az ünnepeltet közösségünk nevében.

Balla Zsolt, Lipcse város főrabbija és s német hadsereg tábori rabbija meglátogatta körzetünket és együtt imádkozott kilénkkel. Gyermekek korában ide járt Talmud-Tóra oktatásra és itt ismerte meg a zsidó vallás alapjait. Felhívták a Tórához, ahol Streit Sándor elnök köszöntötte.

A második szédert adó házigazdák Chaim Shaul Glitzenstein rabbi és Horovitz László előimádkozó voltak.

Áprilisában búcsúzott zsinagógánk régi oszlopos tagjától, Ezra Jakuvilvitől, aki családjával Izraelbe költözött.

Május 14-én ünnepeltük Fecher László születésnapját. Közösségünk nevében Streit Sándor elnök köszöntötte fel az ünnepeltet

Május 22-én vasárnap tartották Glitzenstein Muski rebecen születésnapját. Az ünnepeltet lakásán látogatták meg körzetünk nőtagjait. Közös tanulással, majd barchesz-sütéssel folytatták a délelőtti találkozót. A finom ételekről és a jó hangulatról Muski asszony gondoskodott. Az ünnepség végén Kovács Zsuzsa

köszöntötte kilénk nevében az ünnepeltet és köszönte meg a szívélyes vendéglátást.

aki ismert rabbi Izraelben. Köves Slomo rabbi üdvözölte a jelenlévőket és gratulált a Glitzenstein családnak. Az ünnepséget Streit Sándor elnök nyitotta meg a Nagy Fuvaros utcai körzet nevében, és tolmácsolta a jókívánságait az egész családnak.

Gratuláltunk Glitzenstein Smuel rabbinak és feleségének, Sosi rebecennek kisfiuk születése alkalmából. A mellékelt fotón az újszülött Avraham Chanoch Glitzenstein édesanyja kezében.

Savuot első napján, vasárnap, Chájim Shaul Glitzenstein rabbi és felesége Muski rebecen sávuoti szokások részeként tejes-kidduson látták vendégül körzetünk jelenlévő tagjait.

Június 8-án Zucker Immanuel főkántor imádkozott zsinagógánkban.

Július 9-én látogatott el zsinagógánkba Kátai Katalin hegedűművész bátyja, László és egy izraeli unokatestvére, Dália Wasserberg társaságában. Elmondták, hogy dédnagyapjuk, Tasch-litzky Slomo volt a zsinagógánk kistemplomában látható omertábla, az előimádkozó pulpituselőtt lévő siviszi tábla, a 111-es zsoltár és a heti imaszakaszokat hirdető tábla alkotója. Minden művén szerepel a neve és az évszám: 5690 (1930).

Július 12-re esett Glitzenstein Chaim Shaul rabbink Lévi fiának harmadik születésnapja. Ekkor került sor első hajvágására, melyet hagyomány szerint a betöltött harmadik

életévben végeznek el. Itt volt a rabbi édesapja is,

Vasárnap Tammuz hónap tizenhetedik napján megkezdődött a három gyász hét. A böjtöt az idén – a szombati böjttilalom miatt – egy nappal később, július 17-én, vasárnap tartottuk.

Július 26-án reggel velünk imádkozott Radnóti Zoltán főrabbi.

Darvas György fősamesz hónapok óta mozgásában korlátozott, nem tudja elhagyni lakóhelyét. Mielőbbi felgyógyulását kívánjuk!

Andrássy Béla gondnok, az Emberbarát szerkesztője sajnos ismét kórházba került. Sikeres gyógykezelése után várjuk visszatérését.

Július 26–27-én Lefkovicsék gyászolnak címmel forgatták Breier Ádám első nagyjátékfilmjét a Nagyfuvaros utcai zsinagógában és környékén.

EMBERBARÁT HETILAP

☆ NAGY FUVAROS ZSINAGÓGA ☆

ב"ה

RENDEZETT ÜNNEPSÉGRE ÉS AZ AZT KÖVETŐ ÁLLÓFOGADÁSRA

Helyszín: 1084, Budapest Nagy Fuvaros u. 4.

Időpont: 2022. szeptember 18. 17:00

5782. Elul 22. Szlichot 1. napja

Chaim Saul
Glitzenstein rabbi
és kedves felesége,
Muski rebecen ezen a héten
szombat délelőtti
kiddus keretében
sólettel várta a kör-
zet tagjait. Ugyanis
Savuot alkalmával

egy külföldi vendég hölgy kóser sóletfőző edényt snoderolt közösségünk részére. A Sábát bejövetele előtt vettük használatba a készüléket. Kíváncsian várjuk, milyen ízű sóletet fogyaszthatunk a szombat délelőtti imák után, de erről majd a közösségünk elkövetkezendő száz évéről szóló könyvben számolhat be az utánunk következő generáció.

Összeállította Dr. Goldberger Tamás

MEGHÍVÓ

**TISZTELETTEL ÉS
SZERETETTEL MEGHÍVJUK ÖNT, KEDVES
CSALÁDTAGJAIT ÉS BARÁTAIT A BZSH
NAGY FUVAROS UTCAI KÖRZET
EMBERBARÁT TEMPLOMÁNAK 100 ÉVES
CENTENÁRIUMA ALKALMÁBÓL**

RECEPT-TÁR

Sült zöldsaláta csirkemellel

Sült, chilis, zöldfűszeres zöldségek szaftos csirkemellel. Ennek az ételnek az egyszerűségében rejlik a nagyszerűsége, szóval mindenképp érdemes kipróbálni!

Hozzávalók:

- 2 szál sárgarépa (kb. 200 g)
- 2 szál fehérrépa (kb. 150 g)
- 1 fej brokkoli (kb. 300 g)
- 400 g burgonya
- 30 ml olívaolaj
- 1 tk chilipehely
- só, bors
- 2 tk méz
- ½ csokor petrezselyem
- ½ csokor kapor
- 0.25 csokor snidling
- 1-2 db bazsalikomlevél
- 300 gramm csirkemellfilé (só, bors, 2 ek olaj)

Elkészítés:

A sárga- és fehérrépákat 2-3 részre, majd hasábokra vágjuk. A brokkolit rózsákra szedjük, az újburgonyákat pedig megtisztítjuk, majd félbevágjuk őket. Minden zöldséget egy sütőpapíros tepsire szórunk, majd meglocsoljuk az olívaolajjal, mehet rá a chilipehely, a só, a bors és a méz. Kissé átfogatjuk a zöldségeket, majd betoljuk őket a 180 fokos, előmelegített sütőbe 20-25 percre.

Közben a húst előkészítjük, sózzuk, borsozzuk, és kevés olajon, egy forró serpenyőben pár perc alatt körbe piritjük mindkét oldalukat. Ha letelt a zöldségek sütési ideje, a húst rátesszük a sült zöldségekre, és még 10 percig sütjük őket a 180 fokos sütőben.

A petrezselymet, a kaprot, a snidlinget és a bazsalikomot apróra vágjuk. A tepsit kivesszük a sütőből, a zöldségeket összekeverjük a zöldfűszerekkel, majd felszeleteljük a húst, amit a zöldségekkel tálalunk.

Jó étvágyat kívánunk.

HÍREK, BULVÁR

A prágai zsidók emlékművet építenek a kommunizmus alatt kifosztott sírkövekből

A holokausz és az azt követő időszak megtizedelte a kelet európai zsidóságot, az elhunytak sírhelyét sem kímélve. Mind a helyiek, mind a náci megszállók és a kommunista vezetők, kifosztották a zsidó temetőket és a sírköveket utak burkolására és számtalan középület – köztük iskolák, parkok, pavilonok, sőt templomok – építésére használták fel.

Szeptember 7-én Csehország prágai zsidó közössége új emlékművet avatott a temetőjében, hogy megpróbálja helyrehozni a károk egy részét. Az emlékmű mintegy 6000 sírkőből - amiket 1987-ben a prágai Vencel tér burkolásához használtak fel-készített macskakőből állítottak. Az önkormányzat 2020-ban adta át a köveket a zsidó közösségnek, miután a felújítás során a köveket eltávolították.

A közösség Jaroslav és Lucie Rona művészeket bízta meg az emlékmű elkészítésével, amely mintegy 32 ezer dollárba került, és egy dombot foglal magában, amelyet kilenc, a macskakővekből álló tömb vesz körül. Bár néhány kőn héber és római ábécé betűi láthatók, a jelentés szerint nem sikerült azonosítani egyetlen olyan egyedi sírkövet sem, amelyből a macskakövek készültek.

František Bányai, a prágai zsidó hitközség elnöke a leleplezési ünnepségen mondott beszédében "a barbárság, a durvaság és az archaikus kegyetlenség szimbólumának" nevezte a térköveket. A Žižkov-i zsidó temető, ahol a "Kövek visszatérése" című emlékművet leleplezték, azon zsidó temetők közé tartozott, amelyek földjét a kommunizmus alatt ellopták. A hatóságok a temető egy részén televíziós antennát építettek, megsértve a zsidó hagyományok temetkezési helyek megzavarását tiltó törvényeit.

Az emlékmű része egy szélesebb körű erőfeszítésnek, amely az egész régióban a zsidó temetők meggyalázásával foglalkozik. A zsidók úgy látják, hogy a gyalázások csak tetézik a bajt, mert még a holokausz által kiirtott közösségek emlékét is célba vették.

A sírkövek építőanyagként való felhasználása az elmúlt években a média figyelmét is felkeltette több kelet - európai országban, ahol üldözték a zsidókat.

2014-ben a lengyel főváros, Varsó önkormányzata visszaadta egy zsidó közösségnek azokat a sírköveket, amelyeket egy helyi park pavilonjának építéséhez használtak.

A múlt hónapban pedig a litvániai Vilnius evangélikus református templomhoz vezető lépcső építéséhez használt zsidó sírköveket adták vissza a helyi zsidó temetőbe, miután a város zsidó közösségének tagjai többéves kampányt folytattak.

(Forrás: jta.org)

Jelentősen megnőtt Benjamin Natanjahu esélye a visszatérése

A már bejelentett egyezség ellenére a pártlisták benyújtásának utolsó órájában szétesett az arab pártok Közös Listája, s ezzel jelentősen megnőtt Benjamin Natanjahunak, a jobboldali Likud párt elnökének az esélye a visszatérésre Izrael kormányfői székébe – jelentette a Jediót Ahronót című újság hírportálja, a ynet csütörtök este.

Felbomlott a korábban már bejelentett megállapodás a Hadas, a Balad és a Taál nevű pártok között, váratlanul szétesett az arab pártok Közös Listája az utolsó pillanatban, komoly politikai drámát okozva a ynet értékelése szerint.

A portál szerint főleg a listán elfoglalt helyeken különböztek össze a politikusok, s végül két külön lista beadása mellett döntöttek: a Hadas és Taál egy listát nyújtott be, s a Balad külön pártként indul a november elsejére kiírt izraeli parlamenti választáson.

„Más helyzetet akartunk, meg akartuk menteni a Közös Listát, ez nagyon sajnálatos”

- közölte Ahmed Tibi, a Taál elnöke a változásról.

Ez a pártszakadás megpecsételheti a ynet szerint a 2022-es választások sorsát, ugyanis a korábbi választások adatai alapján a három arab pártból legalább az egyik, vagy Manszúr Abbász Raám nevű pártja, vagy a Balad nem fogja átlépni a 3,25 százalékos bejutási küszöböt.

Ráadásul a szakértők szerint az eleve csekély arab választási részvétel tovább csökken, ha külön-külön indulnak az arab pártok, miközben az Izrael ötödét kitevő arab kisebbség alacsonyabb választási részvétele a Netanjahu-tábort erősíti.

Ha nem mondanak le az esetleges kedvezőtlen közvélemény-kutatási eredmények esetén sem a megmérettetésről a választásokig, akkor olyan sok szavazat veszhet kárba indulásukkal, hogy Benjamin Netanjahu jobboldali vallásos tömbjének jelentős esélye lesz megszerezni a kneszet 120 képviselői helyéből legalább 61-et, és ezzel a volt miniszterelnök ismét szűk jobboldali-vallásos kormányt alakíthat a korrupciós pere miatt ellene felállt táborral szemben.

Forrás: (jta.org)

ISMERETLEN ZSIDÓK NYOMÁBAN III. (Gestetner Dávid)

Gestetner Dávid (Csorna, 1854. március 31. – London, 1939. március 8.) magyar származású feltaláló, a stencilgép feltalálója. Gestetner Zsigmond és Gestetner Regina gyermekeként született Csornán.

Elemi iskolái után nagybátyja üzletében dolgozott mészárosinasként. 17 éves korában elhagyta Magyarországot és Bécsben, a tőzsdén kezdett dolgozni. Feladatai közé tartozott, hogy a tőzsdei nap végén kimutatásokat és szerződéseket másoljon. Ez egy nagyon időigényes munka volt, hiszen minden példányt egyesével kellett megírni majd összehasonlítani az eredeti példánnyal, hogy a szöveg teljesen azonos legyen. A nyomdai sokszorítás kis példányszám esetén nagyon költséges lett volna. Ekkor kezdett el gondolkodni egy gyorsabb, hatékonyabb sokszorosító módszeren. **Gestetner 1880-ban érkezett Londonba**, itt kapott szabadalmat első találmányára a kerek tollra. Ez a találmány lett a stencilgép elődje.

A Gestetner féle stencilgép:

A kerek toll egy olyan szerkezet, melynek a hegyén egy apró fogakkal ellátott kerék található. Írás közben a papírt a kis fogak perforálták, ezzel, mint egy nyomó formát létrehozva. Ez a toll volt az alapja következő találmányának, a stencilgépnek. A perforált papírt eleinte egy faládba helyezte. Egy szöveten keresztül festékezve a perforált íven keresztülhatolt a festék, így a formára egy tiszta ívet helyezve, enyhe nyomás hatására megkapta a perforált ívvel azonos nyomatot. Ezt a fadobozt tekinthetjük az első stencilgépnek. A sokszorítás azonban nem volt igazán tökéletes az akkoriban forgalmazott papírok minősége miatt. **Gestetner** rájött, hogy ehhez a technológiához leginkább a hosszúszerű rostokból készült, viasszal bevont, úgynevezett *kite papír* a leginkább megfelelő. Az ilyen típusú papírra készült formákról már **1200** másolatot tudtak előállítani óránként, ahogy egy **1890-es** években megjelent hirdetésben olvashatjuk. A maximum példányszám akár a **10 000 darabot** is elérhette egyetlen formáról. Mindezt bármiféle nyomdai előkészítés nélkül. **Gestetner** gépe ekkor már nem hasonlított egykori fadobozos elődjére. Két dobhengeren körbe forgó alulról festékezett selyem anyagra került a stencilforma. A forma alatt a festékezést már oldaldörzsöléssel ellátott hengerek is segítették, így a stencilforma festékezése még egyenletesebbé vált. Az elektromosság és a villanymotorok megjelenésével a kézi meghajtású gép opcionálisan már elektromos meghajtással is megrendelhető lett. Kezeléséhez nem volt szükség különösebb nyomdai előképzettségre, hiszen a formakészítéshez is elég volt akár egy írógép vagy kerek toll.

Gestetner szabadalmával majdnem egy időben, Amerikában Thomas Alva Edison is bejegyeztette az **Autographic Nyomtatású** szabadalmát. Ezt a találmányt tovább fejlesztve **1887-ben Albert Blake Dick** védjegyeztette le **Roneograph gépét**. A fő különbség a két gép között az, hogy a Roneograph egy hengert használt a forma festékezésére, **Gestetner** gépe ezzel szemben két dobos és festékező dörzshengereket is, így jobb festékezést elérve. A két gép működése első pillantásra nagyon hasonlított, ezért a két cég között a világháborúk közötti időben megállapodás jött létre. Ennek értelmében az **AB Dick gépek** forgalmazása kizárólag az Egyesült Államokban történt, míg a **Gestetner** cége Európában és a világ többi részén forgalmazta a gépeit. Volt olyan ország, ahol a **Gestetner** gépek piaci részesedése akár a 90%-ot is elérte. **1929-ben Gestetner** felkéri **Raymond Loewy** formatervezőt, hogy tervezzen egy sokszorosító gépet a "szépség, funkció, és egyszerűség" jegyében. Az ekkor 36 éves **Loewy** egy elegáns, fekete kagyló formájú gépet tervezett. Ez volt az első próbálkozás, hogy egy ipari gépet a formájával is vonzóbbá tegyenek.

A siker beindította a fiatal tervező karrierjét is, aki ezek után olyan tárgyakat, formákat tervezett, mint a híressé vált **Coca-Cola** palack, **Exxon** és **Shell** logók, **Lucky Strike**, **Frigidaire** hűtőszekrények, **Skylab** űrállomás.

Forrás: (wikipedia)

REJTVÉNY, AGYTORNA (SÁBESZ UTÁNRA)

EMBERBARÁT HETILAP

☆ NAGY FUVAROS ZSINAGÓGA ☆

ב"ה

Megoldás

SÜVÖLTŐ	VÖRÖSBEGY	BARÁTCINEGE	SZAJKÓ	FEKETERIGÓ
FÜLEMÜLE	FÜLESBAGOLY	KAKUKK	SZARKA	ÖKÖRSZEM
CSUSZKA	MEGGYVÁGÓ	FENYŐPINTY	CSÍZ	ÓSZAPÓ
TENGELIC	BÚBOSBANKA	RÉTISAS	EGERÉSZÖLYV	SZÁRCSA

S G W Z J R B B A Y H K Z T D Y Z A Y Z
 Ü L J U Í F L K B V S E R Z X V J I A F
 V Z G E Y S P C H T U C Z Q J X G Ó L L
 Ö R I L B Q C U O K C S O U T I D P H A
 L Y H Ü R O N K N L K H U M D C G A R S
 T T B M E L K D A G O U D E Y E J Z Z L
 Ő N R E C K B B D C M A R Z M P M S C F
 U I É L W E E N K S Z K Q S V Q E Ő C Ü
 H P T Ü D G O P W Z B R F R Y N C O V L
 Z Ő I F J A A H H A K A E Ö L S I Ö Ó E
 Z Y S M V K Y X H J K Z Q K Ö I R A G S
 I N A Z Z X S G O K U S T Ö Z Ö Y U I B
 Y E S S Á U V F H Ó K L H W S D F L R A
 C F U F A R T C G A A S E B É T L X E G
 M S H A Q F C Q P A K U E J R E A W T O
 C A Z A Q X T S R O C G O A E K M A E L
 S T I X T R M W A Z Y N H X G D U L K Y
 S E G E N I C T Á R A B G N E H J C E Q
 A U K W X E V X A K N A B S O B Ú B F G
 M E G G Y V Á G Ó C I L E G N E T S O D

SPORT HÍREK

Diósgyőr - MTK Budapest 3-0! Az MTK Budapest kezdőcsapata az alábbi: Somodi - Nagy, Poór, Szépe, Medgyes - Kata, Biben, Bognár - Lehocky. Németh, Stieber.

Szakmai igazgató: Bognár György

Vége a veretlenségnek. Csapatunk kikapott a Diósgyőrtől idegenben. Az első félidőben eldönthették volna kedvenceink, de ma semmi nem ment be a helyzetek megvoltak. Egy szerencsétlen öngóllal vezetést szerzett a Diósgyőr (talán nem is volt több helyzete az első félidőben). Peches folytatás és korai gól a második félidőben. Ment előre a csapat, de ma nem jött össze semmi, van ilyen, így is vezetjük az NB2 tabellát. Folytatás vasárnap kupameccs, utána válogatott szünet, október elején indul újra a bajnokság.

Összefoglaló:

44. perc: Gól - peches találat: Gera beadása után Bibenről került a hálóra a labda (1-0).

49. perc: Könyves az elé került labdát 6 méterről lőtte a hálóra (2-0).

68. perc: Ellentámadásból Könyves egy balról beérkezett labdát vágott a hosszúba, 8 méterről (3-0).

Bognár György: Teljesen megérdemelte a győzelmet a Diósgyőr, sajnos két védőnk is megsérült (Poór, Nagy Zs.), több hetes kihagyás vár rájuk. A helyzetek megvoltak nem éltünk a lehetőségekkel, ma nem ment be semmi. Búslakodni nem kell jön a következő feladat, csináljuk tovább a dolgunkat.

Budapest Honvéd – Kecskeméti TE 0-0! A Honvéd kezdőcsapata az alábbi: Szappanos - Szabó, Prenga, Cirkovic, Tamás K. - Bocskay, Gomis, Mitrovic - Kocsis D., Lukic, Samperio

Vezető edző: Tom Courts

Küzdelem volt a Bozsikban de gólt nem láthatott a közönség az NB1 8. fordulójában.

Rengeteg technikai hiba tarkította az első félidőt, szépen kialakított támadást csak elvétele láttunk – a csapatoknál jobb teljesítmény nyújtott a két szurkolótábor... A pesti fanatikusok fel is ugrottak a 39. percben, ám Tamás Krisztián fejese után a labda centikkel elgurult a jobb oldali kapufa mellett. A szünetben a kispesti szakmai stáb próbálta gyorsítani a támadójátékot, így a kétségtelenül energizált és lassan futballozó Nenad Lukicsot Richlord Ennin váltotta. Érdemi változást ez sem hozott, értelmezhetetlen hibákat követtek el a futballisták, időnként Szabó István, a vendégek vezetőedzője is fogta a fejét, és az eget kémlelte, hátha kap választ a kérdéseire.

Az eredmény nem változott, s bár furcsa leírni, az iksznek jobban örülhettek a Honvéd háza táján.

Tom Courts: Nem volt túlságosan élvezetes a mérkőzés, de a játékosok mindent beleadtak és küzdöttek annak ellenére, hogy mindkét csapat rövid időn belül a harmadik mérkőzését játszotta, a játékosokon látszott a fáradtság. „Kicsit hiányoltam a kreativitást és a kockázatvállalást, de egymás után három mérkőzést sikerült lehozni kapott gól nélkül, és sikerült egy pontot begyűjteni”.

SPORT HÍREK

Cádiz - Barcelona 0-4 Hazai kezdő: Ter Stegen – Bellerin, Araujo, Pique, Balde – Gavi, Busquets, De Jong – Torres, Depay, Raphinha.

Vezetőedző: Xavi Hernández

Az FC Barcelona 4–0-ra legyőzte idegenben a Cádiz-t a spanyol élvonalbeli labdarúgó-bajnokság (La Liga) 5. fordulójának szombati játéknapján.

Az FC Barcelona több játékosát is pihentette a Cádiz ellen, mivel a katalánok jövő kedden a Bayern München otthonában lépnek pályára a Bajnokok Ligájában. A legnagyobb hiányzó egyértelműen a szerdán triplázó Robert Lewandowski volt, a lengyel támadó a kispadon kapott helyet.

A mérkőzés hajrájához érve meg kellett állítani a játékot, mert a lelátón egy idős férfi rosszul lett. A hazaiak kapusa, Jeremías Ledesma sietve defibrillátort dobott ki a tribünre, továbbá mindkét csapat orvosai is azonnal a lelátóra futottak.

Összefoglaló:

55. perc: Frenkie de Jong góljával vezetést szerzett a katalán együttes (0–1).

65. perc: Két percel becserélése után Lewandowski megduplázta a katalánok előnyét. (0–2).

86. perc: Ousmane Dembélé kiugratta Lewandowskit, aki kihagyhatatlan helyzetbe hozta Ansu Fatit – a fiatal támadó nem is hibázott (0–3).

92. perc: Dembélé vitt végig egy ellenakciót, kicselezett mindenkit, és kapuba helyezett (0–4).

A Barcelona remek győzelmi sorozata tovább tart, míg a Cádiz nulla ponttal, nulla lőtt góllal az utolsó helyen áll.

Xavi: Nehéz és küzdelmes mérkőzés volt az első félidőben 75%-os labdabirtoklással sem tudtuk feltörni az ellenfelet. A második félidőben a cserék felrázták a csapatot megérdemeltük a győzelmet a teljes játékkép alapján. Mielőbbi gyógyulást kívánunk szurkolótársunknak.

Espanyol - Sevilla 2-3! Espanyol: Fernandez – Gil, Gomez, Cabrera, Olivan – Exposito, Costa, - Braithwaite, Puado, Darder - Joselu.

Vezetőedző: Diego Martínez

Öt gólos mérkőzésen megszületett az első Sevilla győzelme a La Ligában. Fordulatos meccsen vendég győzelem. (2-3).

Összefoglaló:

Első perc: A vendégek Erik Lamela révén már 44 másodperc elteltével vezetést szereztek (0–1).

26. perc: Egy sarokrúgás után José Ángel duplázta meg a sevillaiak előnyét (0–2).

45. perc: Leandro Cabrera hibázott a saját kapuja előtt, amit José Ángel góllal büntetett (0–3).

45+4 perc: A ráadásban büntetőt kapott az Espanyol, Joselu pedig értékesítette is. (1–3).

62. perc: Martin Braithwaite gyömöszölte a kipattanó labdát a kapuba (2–3).

84. percben Lamela megkapta a második sárga lapját is, így a kiállítás sorsára jutott.

Az Espanyol nyomott, viszont egyenlíteni már nem tudott, így a Sevilla megszerezte első győzelmét az idényben.

TÁSLICH „ELDOBÁS”

A **táslich** szó jelentése: **eldobás**, arra utal, hogy eldobjuk bűneinket.

Mit is csinálunk:

Élővíz közelében, vagy legalább afelé tekintve különböző bibliai idézeteket olvasunk fel, kirázzuk a ruhánk sarkait, és ezáltal szimbolikusan eldobjuk magunktól a bűneinket. Különböző közösségekben különböző szövegeket olvasnak fel. **Micha** próféta szavai (**7:18-20**), melyek Isten 13 tulajdonságát foglalják össze, mindenhol bekerülnek a válogatásba. A ruha kirázása valódi megbánás nélkül természetesen üres külsőség csupán.

Mikor is csináljuk:

Ros Hásáná első napján. Ha ez szombat, akkor az ünnep második napján, illetve, ha valami miatt elmaradt, **hosáná rábáig**, azaz **szukot** utolsó napjáig bármikor megtehetjük. Napjainkban nem szokás szombaton **táslichot** csinálni (nehogy véletlenül magunkkal vigyünk egy ünnepi imakönyvet olyan területen, ahol nem vihetünk szombaton), de tudomásunk van róla, hogy régen csináltak szombaton is **táslichot**. Vannak olyan közösségek, amelyek nem tartanak abban az évben **táslichot**, amikor az újév első napja szombatra esik.

Honnan ered a szokás:

Nechmjá próféta könyvében olvassuk (**8:1**), hogy **Ros hásánákor** az egész nép összegyűlt a vizek kapuja előtt található térre, és **Ezra** próféta felolvasta nekik a **Tórát**. **Micha** próféta könyve (**7:18**) említi, hogy bűneinket a tenger mélyébe dobjuk – innen származik a szokás neve.

A XII. században élt **Rási a táslích** mai formájának elődjéről számol be: **Ros hásáná** előtt két-három héttel pálmalevelekből készítettek a zsidók kosarakat, megtöltötték azokat földdel, és babot ültettek beléjük. **Ros hásáná** előestéjén hétszer megforgatták ezeket a kosarakat a fejük fölött, kijelentették, hogy ezek a kosarak őket képviselik, majd a folyóba dobták a kosarakat.

A XIV-XV. század fordulóján Németországban élt **Rabbi Jaakov Moelin** említi először a **táslich** szokását, ahogyan mai formájában ismerjük. Az **askenázi** közösségekben már széles körben elterjedt gyakorlat volt a XV. században. Miután az **Árizál** elismerte a **táslich** létjogosultságát, a szokás hamar elterjedt a **szfárádi** közösségekben is. A jemeniek nem csinálnak **táslichot**.

Mire is emlékeztet a táslích:

A **Midrás** szerint, amikor **Ávráhám** fiával, **Jicchákkal** elindult, hogy feláldozza őt (**Ros hásáná** napján), akkor a Sátán többször is megpróbálta megakadályozni őt. Egyszer például hatalmas folyamot fakasztott a semmiből, de **Ávráhám** eltántoríthatatlanul folytatta az útját. Amikor már a nyakáig ért a víz, Istenhez imádkozott, és a folyó azonnal kiszáradt. **Ávráhám** önfeláldozására emlékezünk azzal, hogy folyópartra megyünk.

Ros hásánákor Istent a Világ Királyává koronázzuk. A zsidó királyokat folyóparton kenték fel, erre is emlékeztet minket ez a szokás.

Az Örökkévaló határok közé szorítja a vizeket, hogy azok ne öntsék el az egész földet. Az Isten mindenhatóságán való elmélkedés felkelti az istenfélelmet.

A zsidó miszticizmus tanításai szerint a víz a kedvesség és a jóindulat attribútumait szimbolizálja. Újévkor azt kívánjuk, hogy Isten jóindulattal bánjon velünk az év során.

Lehetőleg olyan vízhez megyünk, melyben halak is élnek. A halakon nem fog a szemmel verés (**ájin hárá**), illetve bőségesen vannak utódaik. A halaknak nincs szemhéja, a szemük állandóan nyitva van, és ez arra emlékeztet, hogy Isten folyamatosan figyel ránk. Arra kérjük Őt, hogy mindig így vigyázzon ránk. Ahogyan a halak fennakadhatnak a halászok hálóján, úgy akadhatunk fenn mi is az ítélet hálóján. Ez a gondolat megtérésre sarkall minket.

IMAIĐÓK, GYERTAGYÚJTÁS, IDŐSEK KLUBJA ESEMÉNYEK

DÁTUM	REGGEL	ESTE
16. péntek	7:00	18:30
17. szombat	8:00	19:00
18. vasárnap	7:00	18:30
19. hétfő	6:30	18:30
20. kedd	6:30	18:30
21 szerda	6:30	18:30
22. csütörtök	6:30	18:30
23. péntek	6:30	18:15

DÁTUM	ESTE	DÁTUM	ESTE
16. péntek	18:36	17. szombat	19:39
23. péntek	18:22	24. szombat	19:24

20
22.
Sz
ep
16.

POÉN SAROK

A fiatal zsidó házasodna, de nagy dilemmába van. Felkeresi a bölcs rabbit:

- Rabbi! Házasodni akarok, de mondd, mit tegyek? Vegyek el egy bomba jó nőt, aki egész életemben megcsal fűvel-fával, vagy pedig egy rusnyát, ez esetben tudom, hogy csak az enyém lesz örökre.

Mire a rabbi:

- Hát dönts fiam, mi jobb. Megosztani egy tortát a barátaiddal, vagy megenni egy kalap szart egyedül?

2022.
Szept.
23.
Gyer-

tyagyújtás és Szombat kimenetele Budapesten

7

Negyedik betűnk neve: dalet, „d” betűnek ejtjük. Számértéke: 4. A betű jelentése: ajtófélfá. Sokszor találkozunk vele nap, mint nap. Észreveszed az ajtófélfát?

T

Templomjegy árusítás az 5783. esztendőre, jegyeket Szegő Marinál lehet megvásárolni. Tel : +36-70-427-6451
Egységár: 2.000 Ft

EM

„ID
ren
kilé
tagj
lené
mel
klul
vetl
vén
én,
10:0
föld
ben

Kiadja: Nagy Fuvaros utcai Templomkörzet Budapest. 1084 Nagy Fuvaros utca 4.
 Tel: 334 27 31
 Email: nagyfuvaros@gmail.com
<https://www.facebook.com/Nagyfuvaros4>

Felelős kiadó: Streit Sándor